ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ОКРЕМИХ ПІДСТАВ ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

КУРІНСЬКИЙ Олександр Георгійович - кандидат юридичних наук, Державний податковий університет, Завідувач кафедри адміністративного права, процесу та митної безпеки

ORCID: 0009-0003-8996-9538

УДК: 342.951:351.746.1

DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.4.44

У статті проаналізовано нормативні проблеми регламентації окремих підстав закриття провадження у справах про порушення митних правил.

На підставі теоретичного аналізу та судової практики запропоновано трирівневу класифікацію підстав закриття провадження. Сформульовано пропозиції щодо змін до статей 460 та 487-1 Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI [1] (далі – МК України), спрямовані на підвищення правової визначеності та єдності судової практики.

Ключові слова: адміністративна відповідальність; адміністративне стягнення; порушення митних правил; закриття провадження; підстави звільнення від відповідальності; обставини, що виключають провадження; обставини, що виключають адміністративну відповідальність, обставини, що звільняють від адміністративної відповідальності, обставини, що звільняють від адміністративного стягнення.

Постановка проблеми

Проблематика закриття провадження у справах про порушення митних правил перебуває на перетині загальної теорії адміністративної відповідальності та спеціального митно-правового регулювання. Попри «кримінальний» характер таких справ у розумінні практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), МК України не формує цілісної системи підстав закриття провадження, узгодженої з доктринальним розмежуванням виключення адміністративної відповідальності, звільнення від адміністративної відповідальності та звільнення від застосування адміністративного стягнення. Механічне запозичення конструкцій Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X [2] (далі – КУпАП) і використання у статті 460 МК України універсальної формули «не тягне за собою адміністративної відповідальності» щодо різнорідних ситуацій зумовлюють нормативну невизначеність та істотну суперечність судової практики.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є комплексне теоретико-правове та прикладне дослідження проблем нормативної регламентації підстав закриття провадження у справах про порушення митних правил і формування пропозицій щодо вдосконалення відповідних норм Митного кодексу України.

Для досягнення мети передбачається: 1) уточнити зміст фактичних та юридичних підстав адміністративної відповідальності з урахуванням сучасних доктринальних підходів; 2) проаналізувати статті 460 та 487-1 МК України на предмет відповідності трирівневій моделі; 3) виявити типові помилки судової практики щодо визначення підстав закриття провадження; 4) сформулювати пропозиції змін до МК України, спрямовані на забезпечення єдності та передбачуваності правозастосування.

Наукова новизна

Наукова новизна полягає у розробленні цілісної трирівневої моделі класифікації підстав закриття провадження у справах про порушення митних правил, яка розрізняє: обставини, що виключають адміністративну відповідальність (відсутність однієї чи кількох ознак складу проступку); обставини, що звільняють від адміністративної відповідальності (склад проступку наявний, але держава відмовляється від реалізації санкційних наслідків); обставини, що звільняють від застосування адміністративного стягнення (відповідальність існує, однак санкція не може або не повинна застосовуватися).

Уперше здійснено системний аналіз частини першої статті 460 МК України та інших спеціальних норм МК України крізь призму цієї моделі, що дозволило виявити поєднання в межах однієї статті обставин, які належать до різних інститутів адміністративної відповідальності. Обґрунтовано необхідність закріплення у статті 487-1 МК України окремих узагальнених підстав закриття провадження у зв'язку із звільненням особи від адміністративної відповідальності та у зв'язку із звільненням від застосування адміністративного стягнення. Запропоновано авторську систематизацію типових судових помилок і сформульовано конкретні зміни до статей 460 та 487-1 МК України, спрямовані на усунення прогалин і узгодження митного законодавства з конституційними засадами індивідуалізації відповідальності та стандартами справедливого суду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідженню юридичної та адміністративної відповідальності свої наукові праці присвятили такі вчені, як В. Авер'янов, Ю. Баулін, В. Бевзенко, А. Берла, Ю. Битяк, І. Галаган, І. Голосніченко, І. Гриценко, Г. Грянка, Є. Додін, Ю. Дрофич, Ф. Жорін, Р. Калюжний, Т. Коломоєць, В. Колпаков, Д. Приймаченко, А. Комзюк, В. Котюк, В. Настюк, Д. Лук'янець, Р. Мельник, М. Студенікіна, В.В. Хомутянський, В. Шкарупа, М. Шульга та ін.

Разом із тим спеціальні дослідження, присвячені саме підставам закриття провадження у справах про порушення митних правил, їх нормативній регламентації в МК України та розмежуванню виключення відповідальності, звільнення від відповідальності й звільнення від застосування стягнення, є поодинокими. Комплексного аналізу нової редакції статті 487-1 та спеціальних норм статті 460 МК України в контексті єдності судової практики досі не проведено, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Виклад основного матеріалу

1. Вступ

Реформування митного законодавства України, його адаптація до права Європейського Союзу та необхідність забезпечення єдності судової практики зумовлюють актуальність дослідження нормативно-правових засад закриття провадження у справах про порушення митних правил. У своїх рішеннях Конституційний Суд України неодноразово наголошував на потребі збереження справедливого балансу між публічним інтересом і правами особи, дотриманні принципу індивідуалізації юридичної відповідальності та дискреції суду під час визначення виду і розміру адміністративного стягнення [3, 4, 5].

ЄСПЛ послідовно підкреслює, що справи про порушення митних правил за своєю суттю мають «кримінальний» характер у розумінні статті 6 Конвенції та повністю підпадають під її гарантії [6, 7]. Аналогічний підхід простежується і в правових позиціях Конституційного Суду України [5]. Відтак держава зобов'язана забезпечити особі справедливу процедуру притягнення до відповідальності, у тому числі й у частині визначення правових підстав для закриття провадження.

Разом із тим аналіз чинного законодавства та судової практики свідчить про низку системних проблем: відсутність у Митному кодексі України чітко сформульованих підстав для закриття провадження у зв'язку із звільнення особи від адміністративної відповідальності або від застосування адміністративного стягнення, фактичне перенесення до МК України обставин, що виключають провадження у справі про порушення мит-

них правил із норм КУпАП без врахування специфіки митних правовідносин, а також непослідовність у застосуванні судами різних моделей закриття провадження. Неврегульованість питань розмежування виключення адміністративної відповідальності, звільнення від адміністративної відповідальності та звільнення від застосування адміністративного стягнення призводить до неоднакової правозастосовної практики та загрожує порушенням принципу правової визначеності.

Зазначене зумовлює необхідність комплексного аналізу нормативного регулювання, доктринальних підходів та судової практики з метою виявлення прогалин і формування пропозицій щодо удосконалення підстав закриття провадження у справах про порушення митних правил.

Фактична підстава адміністративної відповідальності традиційно пов'язується з наявністю в діянні особи всіх ознак адміністративного проступку. Частина 1 статті 458 МК України визначає порушення митних правил як адміністративне правопорушення, фактично дублюючи з певними особливостями підхід статті 9 КУпАП. У свою чергу, частина 1 статті 9 КУпАП розкриває зміст адміністративного правопорушення як протиправної, винної дії або бездіяльності, за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

У теорії адміністративного права загальновизнано, що саме ознаки проступку становлять фактичні підстави адміністративної відповідальності.

Т. О. Коломоєць, розвиваючи цей підхід, виокремлює чотири основні ознаки: протиправність, винність, адміністративну караність і суспільну шкідливість. Їх сукупність є необхідною умовою для притягнення особи до адміністративної відповідальності [8, С. 280–281].

Відсутність хоча б однієї із зазначених ознак означає відсутність самого адміністративного правопорушення як юридичного факту, що виключає адміністративну відповідальність.

Ознаки проступку безпосередньо кореспондують із обставинами, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення, передбаченими статтею 247 КУпАП та статтею 487–1 МК України. Більшість таких обставин прямо вказує на відсутність певних елементів складу правопорушення або на неможливість їх встановлення.

У науковій літературі питання відмежування виключення відповідальності від звільнення від відповідальності посідає важливе місце.

Визначальною є позиція колективу авторів під редакцією Ю. В. Бауліна, згідно з якою виключення юридичної відповідальності має місце тоді, коли відповідні обставини існують із самого початку, а звільнення від юридичної відповідальності можливе лише тоді, коли склад правопорушення встановлено, але закон чи уповноважений орган дозволяє не реалізовувати санкційні наслідки [9, С. 52].

Таким чином, ключовим є момент виникнення обставин. Якщо обставини передують встановленню складу проступку, то вони виключають відповідальність, якщо ж обставини з'являються або оцінюються після встановлення складу, то вони становлять підставу для звільнення від реалізації відповідальності.

Тут йдеться про загальнотеоретичну конструкцію юридичної відповідальності, однак її логіка повною мірою проєктується й на адміністративну відповідальність як її різновид.

Так, необхідна оборона та крайня необхідність виключають протиправність і суспільну шкідливість діяння, оскільки вчинені дії є правомірними.

Неосудність усуває винність особи, що робить притягнення до відповідальності неможливим.

Скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність, усуває адміністративну караність діяння.

Відсутність події або складу адміністративного правопорушення є узагальнюючими категоріями, що охоплюють ситуації, у яких відсутня одна або декілька ознак проступку.

Узагальнюючи наукові позиції щодо визначення правової природи адміністративної відповідальності, можна стверджувати,

що доктринальне розуміння адміністративної відповідальності пройшло суттєву еволюцію: від радянського підходу, який повністю ототожнював її з адміністративним стягненням [10, С. 88; 11, С. 41], до сучасної концепції, у межах якої відповідальність має ширший зміст. Подальші дослідження демонструють поступове виокремлення відповідальності як самостійного правового інституту, що охоплює не лише застосування санкції, а й встановлення факту вини, державний осуд діяння та виникнення відповідних адміністративних правовідносин [8, С. 77; 15, С. 259; 16, С. 430 – 431]. У галузі митного права ця позиція підтримана Г. В. Грянкою, яка підкреслює, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил має подвійну природу – необхідність дати звіт про неправомірну поведінку та понести адміністративне стягнення [12, С. 107–108]. Таким чином, сучасна доктрина розглядає адміністративну відповідальність як комплексний правовий феномен, що поєднує констатацію вини, державний осуд і можливість застосування адміністративного стягнення.

У КУпАП до обставин, що виключають адміністративну відповідальність можна віднести малозначність діяння (стаття 22 КУпАП), проходження військової служби у справах за статтями 210–210[1] КУпАП.

У науковій літературі адміністративне стягнення послідовно трактується як міра державного примусу та різновид санкції, що застосовується до винної особи й становить несприятливий наслідок юридичної відповідальності. Д. О. Гетманцев, Р. В. Макарчук і Я. С. Толкачов визначають стягнення як форму реалізації каральної функції держави [13, С. 93]. Аналогічно, колективом авторів під ред. О. П. Рябченко адміністративна відповідальність розглядається як накладення на правопорушника специфічного покарання у вигляді адміністративних стягнень, що є встановленою державою мірою відповідальності [14, С. 80]. У підручнику за ред. Т. О. Коломоєць і Г. Ю. Гулевської стягнення визначається як захід примусу, що застосовується уповноваженими органами від імені держави [15, С. 89], а колектив авторів під ред. В. Б. Авер'янова підкреслює, що воно має форму моральних, матеріальних або фізичних обмежень, спрямованих проти правопорушника [16, С. 441].

Попри узгодженість у визначенні каральної природи адміністративного стягнення, доктрина наголошує, що стягнення не вичерпує змісту адміністративної відповідальності. Ю. В. Дрофич обґрунтовує, що відповідальність охоплює не лише застосування санкції, а й державний осуд діяння та юридичне визнання особи винною [17, С. 22]. Це збігається з позицією авторів Науково-практичного коментаря КУпАП, які підкреслюють, що звільнення від стягнення можливе з міркувань гуманності, хоча саме діяння продовжує залишатися правопорушенням [18, С. 36]. Такий підхід підтверджує, що звільнення від адміністративної відповідальності та звільнення від стягнення повинні розглядатися як окремі правові підстави для закриття провадження, однак КУпАП і МК України не містять їх нормативно виокремленого переліку, що потребує доктринального та законодавчого переосмислення.

Таким чином, вважаємо за доцільне виділити окрему групу обставини, що звільняють від адміністративного стягнення. Прикладом є закінчення строків накладення адміністративного стягнення (стаття 38 КУпАП), видання акта амністії. У таких випадках склад правопорушення наявний, проте особа звільняється від застосування до неї негативних наслідків.

Загалом звільнення від застосування стягнення можлива лише на підставі спеціального нормативного припису.

Таким чином, підстави закриття провадження у справах про адміністративні правопорушення доцільно поділити на три групи:

обставини, що виключають адміністративну відповідальність (відсутня одна або кілька ознак проступку);

обставини, що звільняють від адміністративної відповідальності (склад проступку є, але відповідальність не реалізується);

обставини, що звільняють від застосування адміністративного стягнення (склад є, відповідальність є, але санкція не може бути застосована).

Така класифікація створює системну методологічну основу для вдосконалення норм КУпАП та МК України.

25 березня 2025 року МК України було доповнено статтею 487-1 «Обставини, що виключають провадження у справі про порушення митних правил».

Зазначена стаття майже повністю продублювала обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення, визначені статтею 247 КУпАП.

Стаття 724 проєкту Митного кодексу України [19] фактично дублює положення статті 487-1 нині діючого Митного кодексу України.

Аналіз судової практики свідчить, що існує проблема єдності правозастосування підстав закриття провадження у справах про порушення митних правил.

Частина 1 статті 460 МК України передбачено, що не тягне за собою адміністративної відповідальності:

1) допущення у митній декларації помилок, які не призвели до негативних наслідків;

2) вчинення порушень митних правил внаслідок аварії (як підстава звільнення від адміністративної відповідальності, передбаченою ч. 3 ст. 469, ст.470, ч. 3 ст. 478, ст. 481, ст. 481-1 МК України);

3) дії обставин непереборної сили (як підстава звільнення від адміністративної відповідальності, передбаченою ч. 3 ст. 469, ст.470, ч. 3 ст. 478, ст. 481, ст. 481-1 МК України);

4) протиправні дії третіх осіб (як підстава звільнення від адміністративної відповідальності, передбаченою ч. 3 ст. 469, ст.470, ч. 3 ст. 478, ст. 481, ст. 481-1 МК України);

5) фактичне знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, як підстава звільнення від адміністративної відповідальності, передбаченою статтею 476 МК України, утримувача таких товарів;

6) знищення або безповоротне пошкодження товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, внаслідок: 1) аварії; 2) дії обставин непереборної сили; 3) природних втрат за нормальних умов зберігання, як підстава звільнення від відповідальності утримувача складу тимчасового зберігання, утримувача митного складу, керівника організації – отримувача гуманітарної допомоги, утримувача об'єкта підприємства, визначеного в авторизації на застосування спрощення;

7) вчинення дій, передбачених спеціальним нормативним приписом (до прикладу: добровільна передача Збройним Силам України або іншим військовим формуванням транспортних засобів із дотриманням умов, визначених п. 9-49, 9-50 Розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» МК України (як підстава звільнення від адміністративної відповідальності, передбаченою ч. 4 ст. 469, ст. 470, 481 і 485, 483, 485 МК України) або дотримання особою тимчасово встановленого спеціального порядку митного оформлення окремих категорій товарів протягом встановленого строку (п. 9-3, 9-7, 9-9 Розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» МК України).

Зміст частини першої статті 460 МК України та низки спеціальних норм МК України свідчить, що митне законодавство формує самостійну групу підстав, які усувають державний осуд та застосування до особи негативних наслідків. Ці підстави використовуються як спеціальні юридичні режими, що діють виключно у сфері митних правовідносин і мають на меті корегувати загальні положення КУпАП з урахуванням специфіки митного контролю, ризиків та поведінкових моделей суб'єктів митних правовідносин.

Аналіз змісту статті 460 МК України свідчить, що законодавець зазначає, що не тягне за собою адміністративної відповідальності, зокрема, аварія, дія обставин непереборної сили, протиправні дії третіх осіб.

Зазначені підстави мають очевидну природу обставин, що виключають адміністративну відповідальність, оскільки усувають ключові ознаки адміністративного правопорушення: винність, протиправність або суспільну шкідливість. У таких ситуаціях особа об'єктивно позбавлена можливості діяти відповідно до вимог митного законодавства; отже, склад правопорушення не виникає, а провадження у справі має закриватися за відсутністю події або складу адміністра-

тивного правопорушення. На нашу думку, зазначені підстави можуть мати загальний характер і розповсюджуватися на всі порушення митних правил.

Інша група спеціальних норм МК України відображає заохочувальні або компенсаційні моделі звільнення від адміністративної відповідальності, які передбачають, що склад правопорушення формально наявний, але держава відмовляється від застосування санкційних наслідків.

До таких моделей належить, зокрема, добровільна передача транспортних засобів військовим формуванням (п. 9-49, 9-50 розд. XXI МК України) або дотримання особою тимчасового спеціального порядку митного оформлення окремих категорій товарів протягом встановленого строку (п. 9-3, 9-7, 9-9 Розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» МК України).

Окрему підгрупу становлять норми, що регламентують технічні або процедурні аспекти митного контролю, зокрема помилки у митній декларації, які не спричинили неправомірного звільнення від сплати митних платежів або порушення тарифних чи нетарифних заходів. У цьому випадку законодавець вдається до конструкції, близької до малозначності, формально не заперечуючи можливість порушення, але кваліфікуючи його як таке, що не створює істотної шкоди та не потребує реалізації державного примусу.

Окремо слід зазначити, що в залежності від моменту здійснення особою компенсаторної поведінки вона може бути звільнена або від адміністративної відповідальності або від застосування до неї адміністративного стягнення. Якщо така поведінка мала місце вже під час розгляду справи, відповідно притягнення до адміністративної відповідальності відбулось, а тому суд може цю особу звільнити вже від застосування адміністративного стягнення.

Але стаття 487-1 МК України не містить окремої підстави закриття провадження у справі внаслідок звільнення особи від адміністративної відповідальності або внаслідок звільнення від адміністративного стягнення, що на практиці породжує різну судову практику.

Аналіз судової практики показує, що суди, приймаючи рішення про звільнення від адміністративної відповідальності, закривають провадження у справі на різних підставах: 1) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення (п. 5 ст. 247 КУпАП) [20, 21], що, на нашу думку, не відповідає правовій природі застосованої підстави для звільнення від адміністративної відповідальності особи; 2) на підставі статті 22 КУпАП та ч. 2 ст. 284 МК України [22] або посилаються лише на статтю 22 КУпАП України [23, 24]; 3) за відсутності складу адміністративного правопорушення [25]. В окремих випадках суди приймають постанову про звільнення особи від адміністративної відповідальності, фактично не закриваючи провадження у справі за наявності [26, 27].

Аналіз судової практики дозволяє сформувати групи типових помилок суду при вирішенні питання про звільнення особи від адміністративної відповідальності та закриття провадження у справі про порушення митних правил. Ці помилки можна систематизувати таким чином:

1. Підміна підстави звільнення підставою, що стосується виключно застосування адміністративного стягнення.

Суди закривають провадження на підставі п. 5 ст. 247 КУпАП (видання акта амністії), хоча амністія за своєю природою не виключає адміністративної відповідальності, а лише усуває можливість застосування стягнення. Застосування цієї норми як підстави звільнення від відповідальності є концептуально помилковим.

2. Невірне застосування малозначності як універсальної підстави закриття.

У низці випадків суди використовують ст. 22 КУпАП (самостійно або у поєднанні з ч. 2 ст. 284 МК України) як загальну підставу для звільнення від відповідальності, не встановлюючи критеріїв малозначності та не відмежовуючи її від випадків, коли відсутній склад правопорушення. Це призводить до розмиття інституту малозначності.

3. Неправильне ототожнення звільнення від відповідальності з відсутністю складу правопорушення.

У деяких рішеннях суди закривають провадження за відсутністю складу адміні-

стративного правопорушення, хоча фактичні обставини справи свідчать про наявність складу, але наявні підстави саме для звільнення від відповідальності. У таких випадках має місце помилкова кваліфікація характеру правових наслідків.

4. Ухвалення постанови про звільнення від відповідальності без закриття провадження у справі.

Окремі суди ухвалюють постанову про звільнення особи від адміністративної відповідальності, але не зазначають підстав для закриття провадження, що суперечить конструкції адміністративного процесу та створює процесуально дефектні рішення, у яких наслідки звільнення фактично не реалізовані.

Але слід відзначити, що наразі законодавством не передбачена підстава для закриття провадження внаслідок звільнення особи від адміністративної відповідальності або від застосування адміністративного стягнення.

Суперечлива судова практика свідчить, що наразі є нагальна необхідність забезпечення належного нормативного підґрунтя для звільнення осіб від адміністративної відповідальності та від застосування адміністративного стягнення за порушення митних правил для встановлення справедливого балансу між публічним інтересом у захисті митної безпеки України та захистом права особи та гарантування права на справедливий суд. Норми МК України мають розвивати, конкретизувати та деталізувати принципи Конституції України, зокрема принцип індивідуалізації юридичної відповідальності.

Так, якщо звільнення від адміністративної відповідальності можливо лише після фіксації факту вчинення проступку у протоколі адміністративного правопорушення, що є процесуальною дією суб'єкта владних повноважень, встановлення вини правопорушника, щирого розкаяття винного [28, С. 178], то порушене провадження має бути закрите на відповідній правовій підставі, оскільки держава фактично відмовляється від притягнення особи до адміністративної відповідальності або від застосування адміністративного стягнення внаслідок його прощення. У такому випадку діяння особи стає вибачним і не потребує застосування адміністративного стягнення. Реакції держави на прояв адміністративної протиправності є достатньо для досягнення превентивної мети.

Висновки

Аналіз чинного митного законодавства засвідчує концептуальну неповноту та фрагментарність нормативної регламентації підстав закриття провадження у справах про порушення митних правил. МК України фактично відтворює загальні положення КУпАП, не враховуючи специфіки митних правовідносин.

Відсутність у МК України окремих і чітко сформульованих підстав для: виключення адміністративної відповідальності; звільнення від адміністративної відповідальності; звільнення від застосування адміністративного стягнення призводить до підміни понять та істотної неоднаковості судової практики.

Норми статті 460 МК України, хоча й використовують універсальну формулу «не тягне за собою адміністративної відповідальності», охоплюють різні за правовою природою явища – як обставини, що виключають склад правопорушення (аварія, форс-мажор, протиправні дії третіх осіб), так і заохочувальні моделі звільнення від відповідальності або стягнення. Така конструкція є внутрішньо неузгодженою.

Судова практика підтверджує існування нормативного вакууму: суди застосовують різні підстави закриття провадження у схожих ситуаціях (ст. 22 КУпАП, п. 5 ст. 247 КУпАП, відсутність складу, амністія тощо), що порушує принцип правової визначеності й прогнозованості правозастосування.

Для усунення виявлених проблем доцільним пропонується

1) внести до частини 1 статті 487-1 МК України зміни, та доповнити її після пункту 9 пунктами 10 та 11 наступного змісту: «10) звільнення особи від адміністративної відповідальності; 11) звільнення особи від застосування адміністративного стягнення.»

2) статтю 460 МК України викласти в новій редакції, де визначити уніфіковані

обставини, що виключають адміністративну відповідальність: аварія, форс-мажор, протиправні дії третіх осіб, природні втрати та уніфіковані підстави, що є підставою для звільнення від адміністративної відповідальності або від застосування адміністративного стягнення.

Запропоноване уточнення нормативної конструкції забезпечить: єдність судової практики; відповідність митного законодавства принципам адміністративної відповідальності; підвищення рівня правової визначеності; належний баланс між публічними інтересами митної безпеки та правами особи.

Література

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text;

3. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) від 21 липня 2021 року № 3-р(II)/2021 у справі за конституційною скаргою Одінцової Олени Анатоліївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу другого статті 471 Митного кодексу України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-21#Text;

4. Рішення Конституційного Суду України від 15 червня 2022 року № 4-р(II)/2022 у справі за конституційними скаргами Барсегяна Геворка Сенекеримовича та Ліненко Наталії Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 485 Митного кодексу України (щодо індивідуалізації юридичної відповідальності). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-22#Text;

5. Рішення Конституційного Суду України від 5 липня 2023 року № 5-р(II)/2023 у справі за конституційними скаргами Душенькевича Анатолія Володимировича, Франка Андрія Володимировича, Ярош Ірини Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу другого частини першої статті 483 Митного кодексу України (щодо індивідуалізації юридичної відповідальності особи за митне правопорушення). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-23#Text

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Надточій проти України» від 15 травня 2008 року (заява № 7460/03). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_404/conv#Text;

8. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник / Т. О. Коломоєць. - К. : Юрінком Інтер, 2011. - 576 с.;

9. Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення / Колектів авторів. Відп. Ред. Ю. В. Баулін. – Донецьк: ПП «ВД «Кальміус», 2013. – 424 с.;

10. Советское административное право. Под ред. В.И. Поповой и М.С. Студеникиной. М., 1988. 320 с.;

11. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР. Воронеж, 1970. 267 с.;

12. Грянка Г. В. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Право і суспільство. 2012. № 6. С. 102–108;

13. Гетма Гетманцев Д. О., Макарчук Р. В., Толкачов Я. С. Юридична відповідальність за податкові правопорушення : наук.-практ. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 752 с.

14. Правове забезпечення захисту економічних інтересів держави. Теоретико-правове дослідження : монографія / За редакцією О.П. Рябченко. – Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2020. – 352 с.;

15. Адміністративне право України: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. О. Коломоєць, Г. Ю. Гулевської. - К.: Істина, 2008. - 216 с.;

16. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія:

SUMMARY

The article examines the problems of normative regulation of the grounds for closing proceedings in cases on violation of customs rules in Ukraine.

Based on general theoretical approaches to administrative liability and administrative sanctions, as well as an analysis of the special provisions of customs legislation and recent judicial practice, the author proposes a three-level classification of the grounds for closing proceedings: (1) circumstances excluding administrative liability (absence of the elements of the administrative offence); (2) grounds for release from administrative liability (the offence has been established, but the state refrains from implementing the sanctioning consequences); (3) grounds for release from the imposition of an administrative sanction (liability exists, but the sanction cannot or should not be applied).

Special attention is devoted to Article 460 of the Customs Code of Ukraine, which simultaneously encompasses circumstances excluding liability (force majeure, accident, unlawful actions of third parties) and incentive or compensatory models of release from liability or from the sanction.

On the basis of the conducted research, the author substantiates the need to amend the Customs Code of Ukraine by specifying in Article 487-1 separate grounds for closing proceedings in connection with release from administrative liability and in connection with release from the imposition of an administrative sanction, as well as by revising Article 460 in order to unify the circumstances excluding liability and the grounds for release. These changes are aimed at ensuring consistent judicial practice, strengthening legal certainty, and achieving a fair balance between public interests and the protection of individual rights in proceedings concerning customs offences.

Keywords: administrative liability; administrative sanctions; customs offences; termination of proceedings; grounds for exemption from liability; circumstances excluding proceedings; circumstances excluding administrative liability, circumstances exempting from administrative liability, circumstances exempting from administrative sanctions.

В. Б. Авер'янов (голова). - К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. – 584 с.;

17. Дрофич Ю. В. Поняття та основні ознаки адміністративної відповідальності: аналіз сучасної адміністративно-правової літератури / Ю. В. Дрофич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2022. - Вип. 73(2). - С. 18-26.;

18. Калюжний Р. А., Комзюк А. Т., Погрібний О. О. Кодекс України про адміністративні правопорушення : науково-практичний коментар. Київ : Правова єдність, 2008. 781 с.

19. Проєкт Митного кодексу України. URL: https://customs.gov.ua/proiekt-novogo-mitnogo-kodeksu-ukrayini#scrollTop=0;

20. Постанова Закарпатського апеляційного суду від 30.09.2025 у справі №308/5840/24. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130652402;

21. Постанова Закарпатського апеляційного суду від 16.09.2025 у справі №308/16899/24. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130294936;

22. Постанова Закарпатського апеляційного суду від 17.06.2025 у справі №308/19711/24. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/128247240;

23. Постанова Львівського апеляційного суду від 14 липня 2025 року у справі №461/3896/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/128886264;

24. Постанова Одеського апеляційного суду від 03 червня 2025 року у справі №521/4271/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/128017207;

25. Постанова Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 07 грудня 2018 року у справі №359/111/18. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/78664212.

26. Постанова Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 25.08.2021 у справі №308/10786/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/99255121;

27. Постанова Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 26.08.2021 у справі №308/10683/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/99286710;

28. Поштаренко О. Підстави настання адміністративної відповідальності осіб, що вчинили насильство щодо фізичної особи. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 7. С. 175–181.